

Avdelningen för juridik
Elin Persson
Anna Åberg

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Förbättrade förutsättningar för IVO – förslag för att motverka oseriösa och kriminella aktörer inom hälso- och sjukvården (Ds 2025:17)

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) *tillstyrker* utredningens förslag om att vårdgivare ska kunna åläggas en sanktionsavgift vid allvarliga överträdelser av anmälningsskyldigheten. Förbundet *invänder* dock mot att det är Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som ska fatta beslut om sanktionsavgift och förordar istället att dessa beslut ska fattas av allmän förvaltningsdomstol.

SKR *tillstyrker* förslaget om att IVO ska få förbjuda verksamheter som inte följt ett föreläggande att fullgöra sin anmälningsskyldighet i enlighet med 2 kap. 1 eller 2 §§ patientsäkerhetslagen (PSL). Förbundet ser dock att det finns en risk för att detta tillsynsverktyg inte kommer användas så mycket i praktiken och att det inte blir så verkningsfullt.

SKR *tillstyrker* förslaget att en anmälan av verksamhet enligt 2 kap. 1 § PSL ska innehålla verksamhetschefens person- eller samordningsnummer, som även ska få införas i vårdgivarregistret.

SKR *tillstyrker* att kommuner och regioner ska kunna underrätta IVO om det finns anledning att anta att en privat vårdgivares verksamhet, som bedrivs genom avtal enligt 15 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL), på grund av oegentligheter eller brister i vårdens utförande inte uppfyller kraven på en god vård. Det bör dock övervägas om bestämmelsen bör utformas som en möjlighet istället för en skyldighet.

SKR *anser* att underrättelseskyldigheten ska kombineras med en skyldighet för IVO att lämna relevant information till andra berörda kommuner och regioner.

I fråga om vårdgivare som verkar enligt lagen om läkarvårdsersättning (LOL) respektive lagen om ersättning för fysioterapi (LOF), den s.k.

nationella taxan, *anser* SKR att även dessa ska omfattas av regionens möjlighet att lämna information till IVO.

SKR *instämmer* inte i utredningens bedömning att förslaget om en underrättelseskyldighet till IVO får anses vara proportionerlig utifrån dess påverkan på den kommunala självstyrelsen. Införandet av en möjlighet att lämna uppgifter utan hinder av sekretess är ett mindre ingripande alternativ.

SKR *anser* att förslagen bör åtföljas av finansiering i enlighet med finansieringsprincipen. Förslaget om en underrättelseskyldighet är ett nytt åliggande som innebär att uppgifter ska lämnas på eget initiativ. Kommuner och regioner behöver därför ta fram både rutiner och kapacitet för att förstå om och när uppgifter ska lämnas.

Allmänna synpunkter

SKR välkomnar utredningens förslag och bedömningar om att den ökade välfärdsbrottsligheten med flera oseriösa och kriminella aktörer inom hälso- och sjukvården gör att IVO behöver förbättrade verktyg för att kunna motverka sådana aktörer.

SKR *anser* att de förslag som utredningen föreslår är ett steg i rätt riktning. Förbundet ser dock att det finns en risk för att de ändringar i lagstiftningen som utredningen föreslår inte får så stort genomslag i praktiken. För att komma åt oseriösa och kriminella aktörer inom hälso- och sjukvården behöver det enligt förbundet även införas andra verktyg. SKR välkomnar därför att det till exempel har tillsatts en särskild utredare (Dir 2025:41) som bl.a. ska titta på frågan om det bör införas en tillståndsprövning, inkl. ägar- och ledningsprövning, inom de delar av hälso- och sjukvården som idag inte omfattas av tillståndsplikt samt även utreda om IVO ska ges möjlighet att ta del av uppgifter från belastningsregistret.

5.5.2 Vissa identifierade större frågor som inte omfattas av utredningsuppdraget

I promemorian görs bedömningen att det inte ingår i uppdraget att titta på, dels om det ska införas en möjlighet för IVO att göra ändringar i vårdgivarregistret, dels om det ska införas en återrapporteringsskyldighet för IVO när det gäller sådan information som lämnats till IVO inom ramen den föreslagna underrättelseskyldigheten för kommuner och regioner. Enligt SKR:s är det angeläget att båda dessa frågor utreds vidare.

En effektiv tillsyn förutsätter att IVO själv kan lägga in eller ändra uppgifter i vårdgivarregistret om myndigheten uppmärksammat förhållanden som påkallar ändringar i registret, t.ex. att en verksamhet har

lagts ned utan att detta har anmälts. SKR ser därför ett behov av att det tillsätts en utredning som gör en översyn av IVO:s registerhållning.

SKR ser positivt på att kommuner och regioner ska ges möjlighet att underrätta IVO när det finns anledning att anta att en privat vårdgivares verksamhet, på grund av oegentligheter eller brister i vårdens utförande, inte uppfyller kraven på en god vård. Effekten av en sådan uppgiftsskyldighet riskerar dock bli begränsad om inte information kring oseriösa eller kriminella aktörer kan föras vidare till andra kommuner och regioner.

Regioner och kommuner har uppföljningsansvar för ingångna avtal och kan även i vissa fall utesluta aktörer från upphandlingen innan ett kontrakt har tilldelas. En viktig källa till information är andra kommuners och regioners erfarenheter, vilket kan möjliggöra för kommuner och regioner att framgent undvika oseriösa aktörer. Det är dock svårt för enskilda kommuner och regioner att skaffa sig en tillräcklig omfattande överblick på egen hand. En återrapportering från IVO innebär att kommuner och regioner får ta del av information om aktörer som de har anledning att anta inte bedriver en seriös verksamhet. Detta talar för att IVO i egenskap av nationell tillsynsmyndighet i vissa fall bör lämna vidare information till övriga regioner och kommuner. SKR anser därmed att en sådan återrapportering ska införas.

5.4 En möjlighet att ta ut sanktionsavgift införs

SKR tillstyrker utredningens förslag om att vårdgivare ska kunna åläggas en sanktionsavgift vid allvarliga överträdelser av anmälningsskyldigheten. Förbundet delar utredningens bedömning att den åtgärd som står till buds idag, åtgärdsföreläggande med vite, inte alltid är tillräckligt ingripande och verkkningsfull för att IVO ska komma åt oseriösa eller kriminella aktörer. Förbundet är därför positivt till förslaget om att införa sanktionsavgift som ett komplement till nuvarande sanktionsmöjlighet.

Beslut om sanktionsavgift kan antingen fattas av en tillsynsmyndighet eller av en domstol. I situationer där utrymmet för en egen bedömning är begränsat anses i regel tillsynsmyndigheten vara bäst lämpad att fatta beslut om sanktionsavgift. Det aktuella förslaget tycks förutsätta en relativt omfattande prövning från IVO:s sida avseende sanktionsavgiften vilket kan tala för att sanktionsavgiften av rättssäkerhetsskäl istället bör beslutas av allmän förvaltningsdomstol. Exempelvis framgår det av motiveringen att det endast är aktuellt att ta ut en sanktionsavgift när det är fråga om allvarligare överträdelser. Bedömningen av en överträdelse är av allvarlig karaktär bör kräva en prövning och värdering av flera olika omständigheter.

5.5 En möjlighet att förbjuda verksamheter införs

SKR tillstyrker förslaget att IVO ska få förbjuda verksamheter som inte följt ett föreläggande att fullgöra anmälningsskyldigheten i enlighet med 2 kap. 1 eller 2 §§ PSL.

SKR delar utredningens bedömning att möjligheten att meddela förbud kan vara ett viktigt verktyg för att komma åt oseriösa och kriminella aktörer som vill undandra sig tillsyn av IVO. Förbundet ser dock att det finns en risk för att detta tillsynsverktyg inte kommer att få så stort genomslag i praktiken. För att sanktionen förbud ska få avsedd effekt, dvs. att få vårdgivare att i större utsträckning anmäla sin verksamhet och förändringar av denna, är det av väsentlig betydelse att IVO genomför tydliga informationsinsatser så att vårdgivare blir medvetna om vad konsekvenserna kan bli av att inte följa ett föreläggande om att fullgöra anmälningsskyldigheten.

5.7 Ytterligare uppgifter vid anmälan av verksamhet

SKR tillstyrker förslaget att en anmälan av verksamhet enligt 2 kap. 1 § PSL ska innehålla verksamhetschefens person- eller samordningsnummer, som även ska få införas i vårdgivarregistret.

Förbundet instämmer i utredningens bedömning att denna uppgift är viktig ur ett tillsynsavseende och förbättrar IVO:s möjligheter att på ett effektivt sätt kontrollera verksamheten.

5.8. Regioner och kommuner ska ha en skyldighet att underrätta IVO

SKR ser positivt på att det införs ökade möjligheter för kommuner och regioner att lämna information till IVO när det finns anledning att anta att en privat vårdgivares verksamhet på grund av oegentligheter eller brister i vårdens utförande inte uppfyller kraven på en god vård. Det är vidare viktigt att även uppgifter som omfattas av sekretess hos kommuner och regioner kan lämnas till IVO.

Uppgiftslämnandet ska ske på eget initiativ utifrån ett lågt satt beviskrav vilket innebär att det potentiellt kan bli fråga om en omfattande skyldighet för regioner och kommuner. Vidare innehåller promemorian ingen beskrivning av hur den nya uppgiftsskyldigheten förhåller sig till annan uppgiftsskyldighet för kommuner och regioner. En sådan beskrivning framstår som särskilt angeläget när det är fråga om en skyldighet att lämna uppgifter på eget initiativ. Det bör inte råda någon tvekan om att kommuner och regioner är angelägna om att i så stor utsträckning som möjligt lämna uppgifter till IVO i syfte att förhindra att oseriösa aktörer kan tillåtas

fortsätta verka inom vården. Mot denna bakgrund anser SKR att förslaget syfte bör kunna uppnås i lika hög grad om kommuner och regioner ges möjlighet att lämna uppgifter på frivillig väg, utan hinder av sekretess. Detta skulle dock innebära att förslaget behöver ges en annan lagteknisk utformning.

Enligt förslaget ska en underrättelse till IVO innehålla en beskrivning av de omständigheter som ligger till grund för antagandet om att verksamheten inte uppfyller kraven på god vård. Enligt promemorian innebär detta dock inte att det kommer krävas att någon form av bevisning presenteras för IVO. SKR anser att det är viktigt att detta tydligt kommuniceras och framhålls i det kommande lagstiftningsarbetet. Även om kommuner och regioner genom sin avtalsuppföljning kan skaffa sig tillgång till viss information så kan denna informationsinhämtning inte ersätta IVO:s eget utredningsansvar som de har i egenskap av tillsynsmyndighet.

En viktig fråga i sammanhanget är vad en underrättelse ska innehålla och hur den ska ske. I promemorian framhålls att underrättelsen bör utformas så att känsliga eller integritetskänsliga uppgifter om enskilda inte lämnas ut. Vidare framgår att antaganden om att en aktör inte uppfyller kraven på en god vård ofta grundar sig på omständigheter som framkommit inom kommunernas och regionernas löpande avtalsuppföljning. Avtalsuppföljningen inom hälso- och sjukvård grundar sig i stor utsträckning på granskning av patientjournaler, vilka innehåller känsliga eller integritetskänsliga uppgifter. Om kommuner och regioner förväntas redovisa de konkreta omständigheter som ligger till grund för ett antagande framstår detta, dvs. att känsliga och integritetskänsliga uppgifter ska utelämnas, som motsägelsefullt. Därför behöver denna fråga, dvs. vad en underrättelse ska innehålla och hur den kan lämnas, belysas ytterligare i det kommande lagstiftningsarbetet.

5.8.4 Underrättelseskyldigheten ska endast omfatta verksamheter som bedrivs av privata utförare enligt avtal med regionen eller kommunen

Av förslaget om underrättelseskyldighet framgår att det enbart omfattar sådana privata vårdgivare som regionen har avtal med enligt 15 kap. 1 § HSL. Förbundet anser att det är en brist att vårdgivare som verkar enligt LOL och LOF, den s.k. nationella taxan, inte omfattas. Dessa aktörer har i stor utsträckning samverkansavtal med regionen. Systemet med den nationella taxan utgör en hög risk för oegentligheter och att sådana vårdgivare inte omfattas gör enligt förbundet att underrättelseskyldigheten blir ofullständig. SKR anser därför att underrättelseskyldigheten även ska omfatta taxevårdgivarna.

Avsnitt 7.3 Förslagets konsekvenser för regioner och kommuner

SKR instämmer i bedömningen att förslagen innebär nya åligganden för kommuner och regioner. Avseende förslaget om en underrättelseskyldighet till IVO anser dock SKR att förslagets syfte kan uppnås på ett, för den kommunala självstyrelsen, mindre ingripande sätt.

Underrättelseskyldigheten kan formuleras som en möjlighet att lämna information utan hinder av sekretess.

SKR anser att förslaget om en underrättelseskyldighet bör åtföljas av finansiering i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Förslaget innebär att uppgifter ska lämnas på eget initiativ utifrån ett lågt ställt beviskrav. Därmed kan underrättelseskyldigheten komma att omfatta ett stort antal uppgifter. Kommuner och regioner behöver därför ta fram både rutiner och kapacitet för att identifiera när och hur uppgifter ska lämnas.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande